

GRADSKA BIBLIOTEKA
"JURAJ ŠIZOVIĆ"
ŠIBENIK
NAUČNI ODSJEK

Broj. 3.

U Šibeniku, 15. februara 1908.

God. I.

NOVO VRIJEME

List za učitelje i prijatelje narodne prosvjete

Izdavatelj i odgovorni urednik: Danilo Petranović.

» Izlazi 15. i zadnjeg dana svakog mjeseca. = Štampa se u «Zadružnoj Štampariji Ugo Fosco i dr.» u Šibeniku

» Cijena je listu: Za Austro-Ugarsku, Bosnu i Hercegovinu K. 6 na god. Za sve ostale zemlje na god. franaka 8. Surazmjerno na pò i na četvrt godine. — Plativo i utuživo u Šibeniku. —

« Pretplata i oglasi šalju se administraciji „Novog Vremena“, a rukopisi uredništvu. = Ne frankirana pisma ne primaju se. = Rukopisi se ne vraćaju.

О ТРОШКОВИМА ОКО ШКОЛА

Данас се у велике расправља питање: како да се помогне покрајинским и опћинским финансијама? У нашој монархији велике бечке новине изнијеле су читав низ питања, на која се очекивао одговор, али не нађосмо то: би ли добро било, да Држава прими на себе трошак око издржавања школа, ако не у цјелости, бар у неком дијелу.

Сваком је познато, са како малим финансијалним средствима располажу наше Опћине, како ли пак стоји лоше покрајина са својим покрајинским средствима! Ипак, трошкове око школа, морају да носе Опћине и покрајина, премда и оне прве и ова друга, већ једва грцају у тешким неприликама. Да ли се то може сложити са добрим успјехом, који се очекује од школа, нека слободно пресуди ко хоће.

У једној земљорадничкој земљи, као што је наша Далмација, гдје тежак не може без дуга да подмири ни прве најпотребније намирнице живота, лако је замислити, колико се осјећају трошкови око издржавања школа.

Начин живота код нашег тежака узрок је, те он, тежак, лако и често подлеже болести. Кућа свакојако подигнута, једва да га брани, здрава и чила, од непогоде времена, било зими или љети. У случају болести, он не може у њој боловати, већ наскрне на

Опћину, да му испусти напутницу за покрајинску болницу. Отуда оне огромне цифре, које показују жртве, што Опћине морају издржавати за болничке трошкове! Додајте, да за свој посјед, Опћине морају да плаћају порез, као и сваки други приватник, а за тај порез одлазе у средњим Опћинама многе хиљаде круна! Трошкови око војачења и уопће око повјереног дјелокруга, даномице расту тако вртоглавице, да Опћинама остаје врло мало средстава за унапређење школства.

То је један од узрока, ради којих школа храмље и не носи оног плода, коме се од њих надамо.

Да би се томе злу доскочило, још 3. октобра 1907., госп вит. Compert, посланик у моравском сабору, поднио је предлог, обзиром на санирање покрајинских финансија, да би Држава на себе примила бар један дио трошкова око школства, нарочито око основних и грађанских школа.

Кад би Држава на себе узела издржавање грађанских школа, она би самим тим средством неизмјерно помогла покрајинским финансијама. Кад би се пак Опћине растеретиле од допринеска школског за основне школе, колико би одахнуле опћинске финансије!

Наш тежак тешким срцем купује свом дјетету књиге, писанке, рисанке,

задаћнице и остали школски прибор. Лишењем опћинског доприноса школској заклади, свако дијете могло би бити богато снабдјевено са науковним средствима, што би јако припомогло успјеху школа, јер, иначе, ако и гдје, а оно у овом случају треба рећи: „без алата нема заната“. Кад би Држава узела на себе трошкове око школовања — опет кажемо — ако не све, а оно бар дјеломично, т. ј. трошкове око плаћања учитељског особља, колико у основним школама, толико и грађанским — тим би се јако унапредно интелектуални напредак нашег народа.

Школе, особито грађанске, не би овако на ријетко биле посијане. Ми имамо опћина, гдје једна пучка школа долази на преко 2000 становника, а грађанске школе броје се на прете једне руке! Признајемо, да би требало у неколико реформирати и грађанске школе. Проширити и подигнути круг

дјеловања. Тражити више васпитања за учитеље, и тад би се могао свести број година похађања средњих школа. Ту би било уштеде за више трошкове, што би држава тропила око пучких и грађанских школа.

Овијем би се начином модернизирала основна школа, а помогло покрајинским и опћинским финансијама. — Учитељство би тада без ламентације пришло к раду, јер би нестало незадовољства. Држава би такођер одавле имала користи, пошто трошак, што би издржала за просвјету, у овом случају накнадно би се опћим благостањем њених држављана.

Свраћамо позорност наших заступника на Цар. Вијећу, молбом, да скрену пажњу на ове ретке, када се у парламенту стане претресати предлог учитељства из цијеле монархије, који је јесенас у том смислу у Бечу прихватио заједничку резолуцију.

JELICA BELOVIĆEVA :

Narodne priče u uzgoju

„Osnivajmo sav uzgoj na narodnoj podlozi. Uzgajajmo našu djecu u duhu našem: hrvatskom i srpskom. Svu pedagogiju udesimo prema toj ideji.“ To je lozinka moderna, koju — hvala Bogu — počinju i naši pedagoški prvaci shvaćati.

Koliko je originalna dara naše mladeži otišlo u besposlice, jer su ih pitali tuđinskom lektinom, lošim prijevodima i neprirodnim tuđinskim bajkama i pričama. Dali su joj gotove tuđe forme misli i pojmova. Dali gotove tuđe slike i prizore, otkinute od prirode i od okoline u kojoj naša mladež živi. Kako onda u mladeži da bude srca za narodne idejale?

Naše narodno blago, ležalo je neopaženo, postrance: *naše divne narodne priče*, kojima se divio jedan Goethe i Grimm, nijesu ulazile ni u domaći uzgoj, a kamo li u škole. Pobirali su ih tek etnografi i folkloriste, — a i od onih više tudi, nego naši.

Danas nije više tako. Neopisivo lijepoj

poeziji i zdravom narodnom shvaćanju života, što se ogleda u nar. pričama, otvorena su širom vrata hrvatskih i srpskih škola. Već se i u nas počinje uvidati, da lektira za mladež ne smije biti tek umjetno fabricirana slatka kašica iz koga početničkoga pera, nego da i duševna hrana za djecu mora biti krepka odabrana i jaka, pa da se u suštini ne smije razlikovati od hrane za odrasle. Eno, ni u tjelesnoj hrani nema te razlike! Djeca dobiju tuplji nož, manje djelove, začim bez paprenog smoka; ali inače dobivaju *istu* raznovrsnu hranu kao i mi odrasli. Hraniti djecu od 6—14 godine „slatkim kašicom“ i samo i jedino slatkim kašicom, nikome ne pada na um. *Duševna hrana bila je ipak* — a i danas ima još dosta takove — *do nedavna isključivo ove vrste*; pa nije čudo, da ju mladež nije marila blagovati.

Narodne su priče duša narodne duše. One su važni dokazi o životnoj estetici

našega naroda, a ova nije tek štogod. Tvrde psiholozi, da je to „wysoka cnota spoleczna i dojrzewa tytko przy pòznym i doskonaly m rozwojy rasy“ (Jozv. Weysenhof: Sprava Dolegi Wazzsava ..., „visoka društvena vrlina, koja dozrijeva samo za kasnoga i velikoga razvoja rase“...)

Kad sam prije 20 godina uzela čedno pero u ruke, da radim na korist mile naše knjige, namah sam počela bilježiti narodne priče, igre, vezove,*) ornamente, poslovice, fraze, pjesme, i zagonetke. Još g. 1895 izašla je nakladm Hartmanove knjižare u Zagrebu moja zbirka „110 igara“, koja i danas imade produ. Nešto poslije sabrala sam priče: „Razgovor cvijeća“ (jeftino izdanje Bartušovih omanj. spisa u Zagr.), a g. 1898. izdao je zagr. pedagog Zbor. „Poljsko cvijeće“ (nar. prip. iz Bosne i Hercegovine), g. 1907. „Božićnice“ (izd. Bartuševo), a g. 1908. izašle su naknadom „Mladog Istrana“: „Hrvatske jelice“, bogato i umjetnički izradena nakićena slikama zbirka narodnih priča iz onih krajeva domovine, pa i iz Dalmacije. Na ovu knjigu, želim danas osobito upozoriti, jer će dobro doći svim školama u Dalmaciji. Ta i onako još nemamo omlad. listova. Nijesu to priče samo „za djecu pisane“, nego su kita cvijeća sa hrvatskih i srpskih livada, a sabrana, da se s njima nasladi malo i veliko. (knjiga se

dobiva kod urednika Josipa Kraljića, Mali Lošinj, a čist prihod školama družb. sv. Ćir. i Medota).

Osim ovdje napomenutih sabranih zbirki, slala sam kroz čitavih 20 godina svoga čednoga književnoga rada na sve srpske, hrvatske omladinske listove na stotine narodnih priča, moleći, da im ustupe *odlično* mjesto u duševnoj hrani naše omladine. Bojim se, da ne ću dočekati, da vidim i ono razbacano, narodno, milo i dragocjeno cvijeće sabrano u kitu, ali — daj Bože — kada mene više ne bude, da se nade koja nježna ruka, da ga ukiti i mladim generacijama ponovo ponudi. Prošla su vremena, kada su se školske čitanke i nagradni spisi kočili sa surogatima i imitacijama à la Schmidt i Hoffmann. Danas znamo, gdje je vrelo duševne naslade za naše mališe: u ustima bijele narodne Vile!

U narodnim pričama, ogledaju se ne samo svi prirodni darovi srca i duha Srbina i Hrvata, nego se zrcale tu u netaknutoj čistoći i davna vjerovanja, davne karakterne crte slovenske rase: veselost, otvorenost, smjelost, junaštvo, prijazna dobrotu, vedrina duše, iskreno srce i bistar um.

*) Upozorujemo dalmatinsko učiteljstvo na radove g. autorke iz ove struke, osobito na knjigu „Hrvatski narodni vezovi“ (Osijek — Szekler knjižara) i na djelo „Српски вез и текстилна орнаментика“ (изд. Матице српске). (Op. Uredništva.)

Đuro Marić :

ODGOJ I OBRAĐIVANJE FORMALNIH STEPENA

II.

Svrha je pouci, da razvije i usavrši duševne sposobnosti, kako bi čovjek bio svijestan svoga rada, i kako bi za taj rad odgovarao, ako ne nikome drugome, ono svakako savjesti — tom unutrašnjem sudiji, od koga niko ne može uteći. Ona mora da srce oplemeni, volju očeliči, a dušu snabdije dobrim moralnim načelima.

K postizanju istaknute svrhe: da se duša razvije u svim njenim djelovima, te da se i tijelo vaspitanikovo učini pristojnim stanom duše, određeno je, da se u našim školama obrađuju razne nauke i vještine. Svaka od tih nauka i svaka od tih vještina djeluje na vaspitanje duše ili tijela, ili i tijela i duše. Tako n. pr:

Vjeronauku je svrha vaspitanikovu dušu snabdjeti religijskim načelima; razviti je, da može spoznati veličinu Božiju, Njegovu dobrotu, milost i staranje za sve stvorove; priviknuti je da se oslanja na pravednost Svevišnjega, te da u zlu ne klone, a da se u dobru ne ponese.

Svrha jezikoslovnoj pouci je usposobiti vaspitanika, da svoje misli odjene pristojnim ruhom: naučiti ga, da se mogne koristiti onim, što su mnogi učeni ljudi u dugom nizu vjekova ostavili kao temelje budućem ljuckom napretku.

Pouka u računstvu ima svrhu razviti vaspitanikovu dušu, da temeljno razmišlja, pravilno sudi, istinito zaključuje i da je zaljubi u istinu.

Prirodnim naukama je svrha uvjeriti vaspitanika, da u prirodi nema skokova. Tu je sve tako divno uređeno, da svako stvorenje ima određenu svrhu, kojoj neprestano hrli, a da je svemu tome glava čovjek, koji jest i mora biti savršeniji od drugih zemaljskih stvorova; te napokon da mu srce zanese za lijepim, a volju očeliči, da od rada pri smetnji ne ostupa.

Zemljopisno — povjesnoj pouci svrha je razviti patriotska čustva; uputiti vaspitanika, da se vjekovnim iskustvima znade koristiti; razviti mu karakter i odanost svoje rodu i narodu.

Pisanje, crtanje i pjevanje mora da ga privede redu, radu i čistoći.

Tjeleevježba ima pak da tijelu poda gipkost i okretnost, kako bi ono bilo što ljepši i pristojniji stan duše.

Premda je svrha svim naukama i vještinama, koje se u našim školama obrađuju, podati duši dovoljnu količinu moralnih načela, ipak izgleda da ni to nije dovoljno, pa za to se goji i neka, tako reći, separata nauka: moralno razglabanje etičko-estetičkih ili uzgojnih štiva. Tih štiva ima prikladna množina u svim knjigama, koje se u osnovnoj školi upotrebljuju. Svako takovo štivo ima određenu svrhu, kojoj je namijenjeno. Veoma je nužno, da svaki od nas pozna svako takovo štivo, kao i da zna svrhu, kojoj je namijenjeno.

Prepuštajući nastavnikovoj uvidavnosti, da sami odrede svrhu svakom štivu, ograničicu se samo na to, da navedem u kojim knjigama i u kojim njihovim djelovima mogu se naći takova štiva.

„Bukvar“ i „Početnica“ u I. dijelu sadrže normalne riječi i rečenice, kojima je svrha, da učenici nauče mekanički čitati i pisati. I u tom dijelu ima dovoljan broj rečenica, koje vrlo zgodno mogu poslužiti vaspitnoj svrsi, pa je potrebno da zgodnim načinom svratimo pažnju naših uzgajnika i na ta načela. U II. odjelku nalaze se razna poučna štiva i zagonetke. Prikladna obrada istih daje dobar temelj, na koji će se vrlo dobro moći osloniti buduće vaspitanje.

„Drugoj Čitanci“ je dvostruka svrha: da promiče vaspitanje i da postavi temelje, na koje će se moći osloniti poučavanje stvarnih nauka. Za to tu ima množina prozaičkih i poetičkih štiva, poslovice i zagonetaka. Sasvim je nemoguće obraditi sva ta štiva, pa je potrebno, da se pri odabiranju istih obaziremo na prilike mjesta i na buduće zvanje vaspitanika.

Štiva, koja su namijenjena samo vaspitnoj svrsi, nalaze se u I. dijelu „Treće

Čitanke. Tu su pripovijetke, priče basne, pjesme, mudre izreke i poslovice. Svrha je svim tim štivima, da završe veličajnu zgradu vaspitanja. Pošto se „Treća Čitanka“ upotrebljava tri godine, treba odabiranje štiva udesiti tako, da se djeca VI. godišnjeg tečaja upoznadu sa svim štivima toga dijela, kako bi iz škole ponijela što veću zalihu moralnih načela. U II. III. IV. i V. dijelu nalaze se štiva, kojima je svrha, da se djeca upoznadu sa temeljima stvarnih nauka, ali i obrađivanjem tih štiva u velike se promiče vaspitanje uopće, a osobito vaspitanje srca, karaktera, volje i patriotskih čustava. Preko je potrebno, da pri obradi tih štiva nikada ne smetnemo s uma, da samo izobražen čovjek nije potpun i pravi čovjek, već ga treba i vaspitati, pa da takav bude; a Plato veli: „Naj veće nesreće počine izobraženi, a slabo vaspitani ljudi“

Kako se razabire, u našim čitankama ima uzgojnih štiva za prikladno obrađivanje. Potrebno je, da od njih odabiramo i obrađujemo naj bolja i naj podesnija. Naj prije treba obraditi štiva, u kojima su izložena naj užvišenija moralna načela. Od tih će se pak u prvom redu uzeti ona, koja mogu uplvisati na suzbijanje naj većih mana u mjestu.

Držeći se one: „Prigode beru jagode“, nužno je, da obrađivanje moralnih štiva izvadamo prilikom kakova slučaja u mjestu. Tada se svom žestinom treba oboriti na odnosni događaj, ali se treba čuvati da ne padnemo u subjektivnost i da ne ističemo osobe, jer bi mogli uvrijediti čiji ponos, pa izazvati razne komplikacije. Ako se u mjestu zbilo kakav nemio događaj, a u čitankama nemamo tome slična štiva, treba nam se potruditi, da tome slično nademo u kojoj drugoj knjizi moralne sadržine, pa da to djeci pripovjedimo i odatle izvedemo moralnu pouku. Kad bi i to bilo nemoguće, treba kratkim riječima spomenuti odnosni događaj, predočiti djeci zle posledice i iz konkretnosti izvesti moralno načelo.

Spomenuo sam suzbijanje mjesnih mana, pa bi trebalo navesti sve mane naroda u našoj pokrajini, ili kotaru, ali je to skoro nemoguće, jer razna mjesta imaju razne mane. Naj prikladnije bi bilo ostaviti učiteljevoj uvidavnosti, da svaki u svom okolišu upozna narodne poroke, pa da ih nemilice utamanjuje.

Pošto je naše pleme dio srpskog ili hrvatskog naroda, ima i sve vrline i mane toga plemena. Naj glavnije mane jesu: osveta, separatizam, precjenjivanje samog sebe, površnost, raskoš, konservativizam, ili odanost starom načinu rada i života.

vaspi
uzviše
cijama
prston
klestv
jako o
porok
izbjeg
gadno

ševni
otkrio
mladež

dio d
prvi p
čila k
da učv
odgoj,
kadre

zatvor

su zva

mučenj

zatvara

održati

koje je

dilo, je

mate, v

zavole

škola i

telji u

kod ob

Al

u svoj

cilj. A

biti, tre

potreba

li ih ra

djecu v

zanosni

Da
da ih z
mladež
uzgojem
lgr

Osvetu ćemo najuspješnije suzbiti, ako vaspitanike uputimo da kaznu prepušte naj uzvišenijim sudijama: Bogu i državnim institucijama. Pri tom nam treba osobito uprijeti prstom na veliku našu manu — na krivoklestvo, koje se od novog doba kod nas jako odomaćilo. To je jedan od naj većih poroka, koji mnogo doprinosi da krivci izbjegnju zasluženoj kazni. Da se od toga gadnoga poroka vaspitanici odvrte, treba

od njih u svakoj prilici iziskivati samo pravu istinu, a one, koji bi je htjeli zatajiti naj strožije kazniti. Ako vaspitanik prekrši koju naredbu, pa sam prizna pogrešku, kaznimo ga što je moguće blaže, a tada istaknimo, da i Bog grešniku prašta, kad prizna grijeh i svesrdno se pokaje, pa da i državne vlasti blaže kažnjavaju priznate zločine, dok se sa svom strogošću obaraju na krivokletnike.

D. r. F. D. MARUŠIĆ :

Tjelesni odgoj školske mladeži

Duh novog vremena, koji otvara duševni zrenik preporođenom čovječanstvu, otkrio je i zamašitost tjelesnog odgoja kod mladeži.

Tjelesni odgoj, ne samo što je sastavni dio duševnog odgoja, već je on također prvi preduvjet, da se omladina razvije zdrava, čila krepka i vesela. Mladež u školi mora, da učvrsti uz duševni napredak i tjelesni odgoj, pomoću igara i gimnastika, koje su kadre nadoknaditi ono, što joj škola svojim zatvorom oduzimalje.

Dosadnji stari sistem škole Francuzi su zvali „la maison de torture“ (kućom mučenja), jer škola je do sada znala djecu zatvarati, te šibom i prijetnjom kod njih održati mirovanje kroz više sati. Novo doba, koje je približilo pedagogiju k higijeni, uvidilo, je, da nije zadaća škole odgajati automate, već odgajati ljude, na način da oni zavole školu, kao što vole roditelje. Jer, škola i nije nego stepenica napretka iz obitelji u dalji viši stepen odgoja, što ga djeca kod obitelji nijesu u stanju da dobiju.

Ako dakle škola uspije zaljubiti djecu u svoje djelovanje, ona je polučila svoj cilj. A da se djeca mogu na nešto zaljubiti, treba racionalno pogodovati njihovim potrebama i njihovim nagnućima. Budemo li ih racionalno njegovali, moćemo imati djecu veselu, čilu i zdravu. Jedno od naj zanosnijih nagnuća mladeži su igre.

Dademo li djeci igre u takovoj mjeri, da ih zadovoljimo u školi, mi ćemo imati mladež zdravu, krepku tjelesno i duševno uzgojenu.

Igre školske mladeži su naj bolji poti-

caji i vrste tjelesnog odgoja. U igrama oživljuje tijelo pogibima, pozornošću i oprezno. Pri igrama duševna pozornost svih osjetila toliko djeluje, da se odgaja tijelo, a duša stiče novih podražaja okružjalom zdravlju. Trčanje, hodanje i gibanje pospješuju disanje u slobodnom zraku, a pozornošću duševnom pripravlja, da se odoli eventualnim pogibeljima, koje bi u trčanju mogle prijetiti organizmu. Igre prikazivaju red u harmoniji i poslušnosti. One oživljuje pouzdanje u vlastitu snagu i u ustrajnost.

Pod pojmom igre, mi razumijevamo sva tjelesna slobodna gibanja, koja se razlikuju od dosadnog ali većinom potrebitog sjedanja među četiri zida. Naš pojam igre, obuhvaća one satove pouke, u kojima mladež školska sa svojim nastavnicima izade iz školskih zgrada, da uživa slobodu i blagodati prirode. Satovi gimnastike, šetnje i poljskog rada su satovi odgojne tjelesne zamašitosti. U tim satovima školska mladež opaža da se povraća prirodi, iz koje je bila odvedena u školske zatvore, da diše prašinu i da drhće pred strahom kazne. Za to, ono malo satova što nam zastarjeli sistem školski još dopušta, svaki učitelj i nastavnik mora redovito da upotrebi, jer može biti uvjeren, da ono malo tjelesnog odgoja više koristi djeci, nego li dugo učenje među hladnim zidovima. Učitelji i nastavnici će sretnim izborom dobrih igara znati da uprav oduševu djecu za školom, jer će ono malo slobodna vremena što mogu da dadu mladeži između satova, isto toliko koristiti tijelu, koliko duševni odgoj naobrazbi i nauči.

Zabave i igre pružice djeci ono zadovoljstvo i sreću, za kojom u odrasloj dobi ljudi utaman čeznu u nemogućnosti da je postignu. Pri igrama nastavnik će imati prigode da dobro i temeljito prouči karakter djetinji. Tamo na polju igre, opažaju se sva duševna svojstva, koja treba u djetetu odgajati ili iskorjenjivati. Igre će naj bolje otkriti, ko je između djece mudar ili bojažljiv, okrutan ili hladnokrvan, ponosan ili stidljiv. Sva dobra i zla svojstva djetinja, igre će naj bolje otkriti, pa uz odgojnu zadaću, igre koriste zdravlju i pedagoškoj psihologiji.

Kad učitelji upoznadu mane i kreposti svojih djaka, lako mogu da upozore roditelje na ono, što imadu svojoj djeci da popravljaju, a što da njeguju.

Samo letimice spomenuo sam važnost igara za tjelesni odgoj djece. No pod tjelesnim odgojem mi razumijevamo uz igre

svaku vrstu gimnastike, te pouku u plivanju, hodanju, skakanju i pjevanju. Osim toga, pod tjelesnim odgojem razumijevamo i kupanje ne samo u svrhu gimnastičkog kretanja, nego kao njegovanje čistoće na koži i tijelu. Osobito zimi kod nas i nema govora o kupanju i pranju tijela u toplim kupeljima. Kod Francuza i Nijemaca veliki školski zavodi imadu i svoja kupatila za djake, a to u prvom redu u svrhu njegovanja tjelesne čistoće.

Tjelesni odgoj biće i u našim školama tekar onda uveden, kada se jednom uvedu i kod nas školski liječnici, koji u prvom redu imaju da paze na zdravlje djece, a to je prvi uvjet napretka ¹⁾.

¹⁾ Blagodarni smo u ime naše i drugova g. D.r Marušiću, koji nas se sjetio svojim korisnim prilogom kao liječnik i stručnjak. Preporučujuć se i ostalim našim radenicima, da na ovaki način populariziraju strukovnu znanost, molimo g. D.r M. da nas se unaprijed opet sjeti. (Op. Ur.)

ADOLF MAKALE:

ADA NEGRI.

LITERARNA STUDIJA

Ada Negri ne vidi uvijek u svijetu onaj grozni dizakord; — katkad u njenoj duši zazvuče glasovi harmonije i onda pjeva:

„Daj da otkrijem tvojemu srcu sve moje boli, koje su se nagomilale u mojim grudima tekom tolikih ljeta; sve svoje boli i vatrene želje. Daj, da se izjadam! — Daj, da naslonim na tvoje bolno srce trudnu moju glavu kao plaha ptica ili ocvala ruža. Daj, da opočinem! — Daj, da na tvoje mlado čeoce naslonim moje drhtave usne, da ti progovorim samo jednu riječcu, koja će za čas oglušiti i zatomiti tvoje boli. Daj, da te cjelivam!“ — Ovako ona govori malom zapuštenom dječaku sa ulice, bosanom i sa dronjavim haljinama. Kad pjeva o ljubavi, riječi su joj izlivi zdrave krepke duše, Blijede sentimentalnosti nema u njenoj poeziji, naprotiv obiluje živom plastikom. U jednoj pjesmi opisuje susret sa bogatim mladićem. On je prosi. Ona ga ne pita, ko je, šta je i koliko posjeduje, već ga pita „Radiš li?“ (naslov je pjesme). Jedino djelo daje čovjeku vrijednost i čast, djelo plemenitih podviga, a ne naslovi i novac. To su za nju puki konvencionalizmi i suvišnosti.

Drugi zbornik Negrinih pjesama djelo je zrelije i savršenije. U njemu teče paralelno sa čustvovanjem misao, koja rek bi madmašuje prvu. Toj je zbirci naslov „Tempeste“ (Oluje), a posvetila je svojoj majci, koju neizrecivo ljubi. Evo što u posveti veli o svojoj majci:

„Snažno sam stablo. Na kamenitom svom putu razgranila sam korijenje duše svoje. Jaka sam kao hrast, koji se savije pod vjetrom, ali se ne krši. U mojim pjesmama dahće novi zakon ljubavi, koji preporada ljude i stvari, koji je vječan i plodan kao cjelov sunca. Kada mi jauk pomiješan skrvlju guši grlo i uši, kada čujem da se podlost i licumjerstvo bore proti krjeposti, kada sljudske nepravde sjedne, a bijede s druge strane klonem, tad se obazrem na te — majčice moja! Tad sine preda mnom tvoje veliko čelo, obrubljeno bijelim vlasima, tad mi se prikažeš u miru tvojih posljednih ljeta! Tebi, koja si doživjela naj veće boli, sijeva u očima toliki sjaj, na licu toliko dostojanstvo, u potsmjehu toliki čar, da se ćutim preporodena! I tada opet postajem meso tvoga mesa, krv tvoje krvi, a u meni, u mojoj duši diže se hrast, koji se skršiti ne da!“

Uza svu mizeriju života, Ada je Negri, kako sam to već kazao, postala učiteljicom, što je mnogo doprinijelo njenom pjesnikovanju. U samotnom selu opažala je kako trpi kmetski proletarijat i uz to se bavila literaturom. I oćutila je u sebi poziv pjesnikinje te propjevala iz duše duši, iz srca srcu. Samotni krajevi sa slabo obraslim golijetima bili su ljuškanka pjesničkom geniju Ade Negri. Samujući u pustinji, njena se duša dublje sintetizirala i duh zaoštario. I tako se u njoj porodile misli i čuvstva, koje je izazvala melanholija, kruta zbilja života i realna bijeda njezinog kmetskog i radničkog ambijenta, te ih mahom stala naprosto izljevati nenatkriljivom plastikom u majstorske stihove. Tako je skromna pučka učiteljica postala od jednom popularna i njena slava munjimice preletila Italijom i našla odjeka i štovanje u svoj civilizovanoj Evropi. Prevode njenih pjesama naći je u najrazličitijim jezicima.

Između ostalih kod nas, Stjepko Ilijić u originalnom metru preveo je njenu znamenitu pjesmu „Dragin san“, u kojoj opisuje

finom plastikom umorenu srpsku kraljicu. Svojom jednostavnošću u „Tempeste“ najviše mi se svidjela pjesma „Bacio morto“ (Mrtvi cjelov). U samih osam jakih i plastičnih redaka opisala je ganutljivo sudbinu jedne svoje prezrene i zakopane ljubavi.

Bilo bi suviše nabrajati i spominjati ponajbolje bisere iz ovog ciklusa pjesama, jer je jedna krasnija od druge svojom dikcijom, plastikom, umjetničkom vrijednosti, pointom, idejom i ljepotom. Ja ću spomenuti jednu pjesmu iz „Tempeste“ a to je „La maestra“ (Učiteljica). Ko ne pozna Negrin život, odmah će razabrati po spomenutoj pjesmi, da joj je auktorica bila učiteljica u kakovu seocu, zapuštena od svojih, puna brige da tačno odgovara svojim teškim učiteljskim dužnostima, pa onda prezrena od svijetu, bez ljubavi, bez društva, već sama u svoj hladnoj sobici, „hladnoj poput groba“. „La maestra“ je jedna od najčustvenijih pjesama u toj zbirci, gotovo ti se čini kao kakova „učiteljska molitva“.

(Svršice).

BILJEŠKE

Naš list i ugled učitelja. Ovih dana imali smo prilike, da letimice pregledamo imenik uprave raznih naših rodoljubnih i autonomnih ustanova. Opazili smo, sa zadovoljstvom, da skoro u svakoj nar. ustanovi, a mnogo i po općinama, imade učitelja, koji su ovim društvima pokretači i upravnici. U najviše je slučajeva učitelj tajnik, od kojega sve zavisi, a čiji je rad društvu od nenaknadive koristi. Imade među ovima i odličan broj naših prijatelja.

Za to se obraćamo njima, da rasprostiru „Novo Vrijeme“ i porade, da se ustanove u kojima se cijeni rad učiteljev ne boje svjetlosti, već što više potpomažu sve što cilja napretku i prema tome pretplate se na *Novo Vrijeme*.

Ne budemo li se sami postarali, da se ovijem načinom raširi list, iz kojega će javnost spoznati rad naš i zahtjeve prosvjetne, ne možemo očekivat, da se drugi za nas brine. Što se više naš list bude čitao i tražio, tim prije će javnost saznati za ono, što mi propovijedamo i tražimo.

Školstvo u Crnoj Gori. Na Cetinju bila je g. 1879 zasnovana niža gimnazija, koja se pretvara u višu, te je u zadnje vrijeme otvoren VI. razred. Ljetos je bila gimnazija i u Podgorici, u koju se odmah upisao

velik broj djaka pravoslavnih, katoličkih i muhamedanskih. Također djevojčicama dozvoljen je polazak na toj gimnaziji. Što se tiče osnovnog, pučkog školstva, ono je razdijeljeno na tri školska kotara: cetinjski, podgorički i nikšički, kojima stoje na čelu tri nadzornika.

Rezolucija slobodnih učitelja u Austriji. Savez njemačkih učitelja osnovnih škola, iznio je ovu rezoluciju protiv klerikalnoj struji koja sve to više zauzima maha u Austriji: „Klerikalizam ohrabren svojim uspjesima, pruža sve jače ruku na školu. Sada gledaju da rasprše nezavisni položaj učitelja, sada opet da obore slobodu misli, koja još vlada u školi i da snize obavezno pohađanje škole. Savez učitelja gleda u predlogu, koji je podnesen parlamentu od poslanika kršćanskih socijalista Jedek-a i Steklera, s kojim se ide na izmjenu osnovnoga zakona o narodnoj školi u smislu, da obaveza pohađanja snizi se na 7 godina, atentat protiv školskoga zakona, koga tako mrze klerikalci. Za to protestira protiv ove inicijative, klerikalne stranke, koja znači grob narodnom prosvjećivanju: izjavljuje, da će se boriti svom energijom protiv pokušaja, koji idu na snižavanje školske obaveznosti i umoljava sve poslanike liberalne, da se

isto tako energično odupru tome pokušaju, koji bi išao u prilog idejama klerikalne stranke“.

O Reformi školstva u Rusiji. Poslije ruskog-japanskog rata opaža se u Rusiji jače gibanje, rad i nastojanje okolo reformiranja kulturno-prosvjetnih institucija, a u prvom redu školstva. Jedan ugledni ruski list javlja, da će se u skoro izvršiti reforma svih ruskih škola, u smislu nacionalizacije. Prije svega, ticaće se preustrojstva srednjih, u kojima do sada vlada kosmopolitički duh. Kosmopolitizam je odveo rusku mladež u nihilizam. Nihilizam je pripremao revoluciju i poraze na mandžurskim poljima. Dok su Japanci vaspitavali svoju omladinu u državnom, narodnom i plemenskom odušvljenju, učili su apostoli ruskoga prevrata narod, da sam sebe ne poštuje, da sam sebe bičuje, da samog sebe pljuje, i naj poslije da žudi za svojim porazima, za svojom sramotom nemoći, uništenjem. I u tome duhu, radili su ne samo nihilisti, nego i vlade, koje su se starale, da ne bude nihilističkih atentata, kako bi se osujetio državni prevrat, a krivci kažnjeni Sibiru i zatvorom. Zaboravile su, da se protiv ideja može ratovati samo idejama, da se nihilizam mora iskoreniti onim moralnim sredstvima, koja su slabije Japance učinila pobjednicima nad kud i kamo moćnijima Kitajcima i Rusima. Sredstva ta su, prije navedena i zovu se: svijest narodna, plemenska i državna.

Bosna i Hercegovina: S nove godine povišena je plaća učiteljima osnovnih (komunalnih) škola u okupiranim zemljama. Učitelji su sa platom izravnani prema stanju činovnika 12, 11, i 10 razreda. Slijedeć kompetentne glasove, koji stižu iz B. i H. izgleda, da se uopće ovom odredbom nijesu uzela u obzir tegotna vremena, u kojima je učiteljstvo primorano da žive. Moljakanje i zahtjevanje učitelja za povišenje plaća, trajalo je preko 15, godina, a rezultat svega toga: opće razočaranje! Taman kao i kod nas. Sva se povišica kreće izmed 6—30 K. mjesečnih, koja je uz to kusasta, jer se zakida od stanarine i drugih dotataka. I sada — smijemo reći, — poslije te povišice, učitelji primaju manje mjesečno, nego prije ovoga stanja. To je nagrada za njihov požrtvovani i uslužni rad!

Brzo će se povisiti tamo plata činovnicima VIII. raz., pa na niže, mi smo uvjereni, da se ne će biti tako štedljivo kao prema

učiteljima. Viši činovnici imaju većih potreba, a sirote učitelji, mogu biti potpuno i bez potreba. Za učitelje i potreba je samo luksuz.

Zemalj. je Vlada povukla svoju naredbu o certifikatima pri namještanju učitelja na srpskim školama. Prema ovome, moći će vršiti službu svi oni učitelji, kojima su to do sada vlasti branile. Vlast je nad učiteljima, kako je i bilo zakonito prenesena na najviše srpsko autonomno tijelo, a oduzeta vladi. Sve je ovo udešeno po odredbi ministarstva, gdje je vladalo liberalnije shvaćanje zakon. propisa, od onoga što ga je prema ovim školama bila preuzela zem. vlada. Nakon ove odredbe, mislimo, da naša braća u Bosni ne će dočekati iznenađenja, da im predstojnici zatvaraju škole zbog certifikata, jer nigdje u svijetu, gdje se poštuju ljudska prava, vlasti se ne miješaju u čisto autonomne prosvjetne stvari jednoga naroda.

Općinska štediona u Benkovcu. Primili smo oglas ove ustanove i pošto je smatramo korisnom, preporučujemo je pažnji i lijepom prijemu kod općinstva. Po pravilniku, iza kako se sakupi rezervni fond, općina dobiva lijep izvor prihoda, kojim će biti u stanju, da izvede mnoga korisna poduzeća. Među ovima, uvjereni smo, ne će izostati potpora za promicanje i širenje prosvjete.

Učiteljske kandidature u Češkoj. — Za iduće saborske izbore kandidiraju slijedeći učitelji. Napredna stranka kandidira uč. Skálu, Trojana i Holaneca, agrarna stranka. Lisy-a i Tureka narodni socijalisti. Kudrnča socijalni demokrati. Špačeka, klerikalci. Zelinkova, radikalna stranka. Svi su ovi učitelji namješteni pri osnovnoj školi. Ovako pametni svijet umije cijiniti svoje učiteljstvo.

Ponedjeljak poklada. Mnogi učitelji izjavili su nam želju i opravdane razloge, da se ovaj dan opet uspostavi kao šk. praznik. Ističemo ukupnu želju, kojoj se također pridružujemo.

Čitulja. † *Milovan Glišić.* Još jedno ime, koje je do nedavno blistalo u našoj književnosti, nestade s površine zemaljske, da se uklesa na mermernu nadgrobnu ploču. Pok. je Milovan tvorac srp. realističke pripovijetke, a proslavio se kao vrstan znalac jezika i kao prevodioc. Preminuo je u Dubrovniku. Laka mu zemlja i vječna uspomena!

UČITELJI! Tražite „*Novo Vrijeme*“ po svima lokalima
 =====
 =====
 =====
 gdje zalazite i po društvima gdje ste vi članovi!